

ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΚΡΗΤΙΚΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΣΤΗ ΣΟΥΗΔΙΑ
ΤΟΝ ΙΗ' ΑΙΩΝΑ

Είναι γνωστό πώς πολλοί Έλληνες, λαϊκοί και προπάντων εκκλησιαστικοί, στους ιζ' και ιη' αιώνες επισκέπτονταν τη Γερμανία και την Ολλανδία για να ζητήσουν βοήθεια και συμπάθεια στις χώρες, πού, λιγότερο ή περισσότερο, αντιπολιτεύονταν την επίδραση της εκκλησίας της Ρώμης. Μά πολύ σπάνια έφθαναν ως τη μακρυνή Σουηδία. Ένα τέτοιο ταξίδι δέν ήταν δύσκολο, μά ή Σουηδία ήταν τότε μιὰ φτωχή χώρα αρκετά άγνωστη στους κατοίκους της νότιας Ευρώπης. Η όμόθρησκη Ρωσία τραβοῦσε πολλούς Έλληνες, μά οι σχέσεις ανάμεσα στη Ρωσία και τη Σουηδία δέν ήταν πάντα καλές και οι ταξιδιώτες πού έρχονταν από τη Μόσχα ή από την Πετρούπολη προκαλοῦσαν συχνά ύποψίες δίκαια ή άδικα.

Έτσι είναι παράξενο να βρίσκη κανείς τὸ όνομα ένός Έλληνα επισκόπου στα σουηδικά αρχεία. Στις επιστολές και στα πρωτόκολλα όνομάζεται Erasmus Aulonita episcopus Ecclesiae Graecae από τη νήσο της Κρήτης, και επισκέφθηκε τη Σουηδία στα 1768-69. Τοῦτο τὸ όνομα Έρασμος είναι λίγο περίεργο, δέν είναι ελληνικό, είναι έκλατίιση του Γεράσιμου¹. Αύλωνίτης είναι τὸ επώνυμό του ή τὸ όνομα πού προσδιορίζει την καταγωγή του. Τότε έρχεται στο νοῦ μας ή πόλις Αύλών. Αυτό είναι όνομα πολλῶν ελληνικῶν πόλεων. Ήδη ὁ Στέφανος Βυζάντιος αναφέρει μερικές². Γνωρίζομε τις αρχαίες πόλεις Αύλώνα της Μακεδονίας, της Μεσσηνίας και της Ίλλυρικῆς, επίσης την επισκοπή Αύλώνος πού υπαγόταν στην μητρόπολη Ἀθηνῶν, και

¹) Ὁ φίλος μου κ. Μ. Ι. Μανούσικας μου θύμισε έναν άλλο Έλληνα δεσπότη πού λεγόταν Έρασμος. Είναι ὁ αρχιμανδρίτης Έρασμος Φωκάς, πού στα 1722 επισκέφθηκε τη Ρωσία, όπου έδωσε στην Ἁγία Σύνοδο της Πετρούπολης μιάν αναφορά για τούς διωγμούς τῶν ὀρθόδοξων Ἑλλήνων στην Βενετία. Βλ. V. I. L a m a n s k y, Secrets d' Etat de Venise, St. Petersburg 1844, σελ. 091 - 095. Δέν είναι πιθανό, πώς πρόκειται για τὸ ίδιο πρόσωπο πού έκανε ένα ταξίδι στη Σουηδία στα 1768. Ένας αρχιμανδρίτης πρέπει να έχει μιάν ώριμη ηλικία, και αν ήταν τριάντα - σαράντα χρονῶν στα 1722, θα ήταν πάρα πολύ ηλικιωμένος σαραντάξι χρόνια άργότερα για να κάνει τὸ μακρυνό ταξίδι στη Σουηδία. Και έπειτα ὁ αρχιμανδρίτης όνομάζεται Έρασμος Φωκάς και ὁ ταξιδιώτης τὸ 1768 Έρασμος Αύλωνίτης.

²) Σ τ έ φ α ν ο ς Β υ ζ ά ν τ ι ο ς, έκδ. Meineke, t. 2, Βερολίνο 1849.

πρέπει νὰ ταυτισθῆ πρὸς τὸ σημερινὸ Ἀδλωνάρι(ο) τῆς Εὐβοίας, καὶ τὴν πόλη Ἀδλώνα τῆς Β. Ἡπείρου. Μὰ καὶ στὴν Κρήτη τὸ ὄνομα αὐτὸ ὑπάρχει: εἶναι τὸ ὄνομα μιᾶς παλιᾶς πόλης ἢ συνοικίας τῆς Γόρτυνας, ποὺ ἀναφέρεται στὴν ἐκεῖ ἀρχαϊκὴ ἐπιγραφή. Καὶ σὲ μιὰ περιγραφὴ τῆς Κρήτης τοῦ ΙΣΤ'–ΙΘ' αἰῶνα βρῖσκομε τὴν πόλη Ἀδλώνα, ποὺ σχετίζεται ἴσως μὲ τὸ σημερινὸ χωριὸ τῆς Πεδιάδας Λύλλῃ μὲ τὴν Ἀδλώνα σχετίζεται καὶ ἡ ὀνομασία Ἀυλοπόταμος, ποὺ ἀναφέρεται στὰ ἐκκλησιαστικὰ ἔγγραφα σὰν ἐπισκοπὴ Ἀυλοποτάμου³. Εἶναι ἀδύνατον νὰ βεβαιώσῃ κανεὶς ἀπὸ ποῖα πόλη κατάγεται ὁ Ἔρασμος Ἀδλωνίτης, μὰ πιθανὰ προέρχεται ἀπὸ τὴν Κρήτη.

Ὅπως θὰ δοῦμε, λέγεται πὼς ὁ ἐπίσκοπός μας εἶναι ἀπὸ τὴν πόλη Ἀρκαδία. Στὴ Βενετοκρατία μιὰ λατινικὴ ἐπισκοπὴ ἀναφέρεται σὰν Ἐπισκοπὴ Ἀρκαδίας. Μὲ τοὺς Τούρκους ἔρχεται ὀρθόδοξος ἐπίσκοπος, καὶ σὲ σουλτανικὸ φερμάνι τοῦ 1756 ἀναφέρεται ἡ Ἀρκαδία σὰν μιὰ ἐπισκοπὴ ἀνάμεσα στὶς δώδεκα ἐπισκοπὲς τῆς Κρήτης. Σ' ἓναν ἔλεγχο «τῶν τῆς Ἀρκαδίας ἐπισκόπων» βρῖσκομε στὰ 1757 ἓναν ἐπίσκοπο μὲ τὸ ὄνομα Γαβριήλ καὶ στὰ 1812 ἓναν ἄλλον ποὺ λέγεται Νεόφυτος⁴. Ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς τοὺς δυὸ ἐπισκόπους ὑπάρχει χάσμα σαράντα–πενήντα χρόνων, στὰ ὁποῖα δὲν γνωρίζομεν ὀνόματα ἐπισκόπων. Ὁ Ἔρασμος Ἀδλωνίτης μας μπορεῖ νὰ συμβάλῃ μὲ τὸ ὄνομά του στὴ συμπλήρωση ἑνὸς μέρους αὐτοῦ τοῦ χάσματος⁵;

Ὁ Ἔρασμος Ἀδλωνίτης ἦλθε στὴ Στοκχόλμη, φαίνεται, τὸ φθι-

³) Βλ. Σ τ έ ρ γ. Γ. Σ π α ν ά κ η, Ἀνέκδοτος κατάλογος τῶν 100 πόλεων τῆς Κρήτης στὰ Κρητικὰ Χρονικά, τ. ΙΑ', 1957, σελ. 282.

⁴) Βλ. Ν. Β. Γ ω μ α δ ά κ η, Ἐλεγχος τῶν ἐν Κρήτῃ ἀρχιερατευσάντων ἐπὶ Τουρκοκρατίας (1646 - 1898) στὴν Ἐπετηρίδα Ἐταιρείας Κρητικῶν Σπουδῶν, τ. Γ', 1940, σελ. 136.

⁵) Ἔχομε καὶ ἄλλη ἀνάμνηση τοῦ Ἔρασου τοῦτου. Ὁ φίλος μου κ. Μ. Ι. Μανούσας μὲ εἰδοποίησε, πὼς βρῆκε στὴ Μαρκιανὴ Βιβλιοθήκη τῆς Βενετίας ἓνα βιβλίον, ποὺ δὲν ἀναφέρεται στὴ Βιβλιογραφία τοῦ Legrand. Τοῦτο τὸ βιβλίον, ποὺ περιλαμβάνει 198 σελίδες, ἔχει τὸν τίτλον: «Πέτρα | τοῦ | Σκανδάλου | ἡτοι | Διασάφησης | τῆς ἀρχῆς καὶ αἰτίας | τοῦ σχίσματος | τῶν δύο Ἐκκλησιῶν | Ἀνατολικῆς καὶ Λατινικῆς | μετὰ τῶν πέντε διαφορῶν», καὶ κάτω τὴν λατινικὴν μετάφρασιν: Lapis | offenciculi | sive | Expositio | originis et causae | Discidii | duarum, orientalis scilicet et occidentalis, ecclesiarum | cum quinque controversiis. Εἶναι τυπωμένο στὸ Λονδίνο στὰ 1762. Πρόκειται γιὰ μιὰ λατινικὴ μετάφραση πιθανῶς τῆς «Πέτρας τοῦ σκανδάλου» τοῦ Ἡλία Μηλιάτη, ποὺ εἶχε κιόλας μεταφραστῆ στὰ λατινικὰ τὸ 1752 (βλ. Legrand, Bibl. Hell. du XVIII s. t. I, p. 413–415, Paris 1918). Στὸν πρόλογον—δυὸ σελίδες χωρὶς ἰδιαιτέρον ἐνδιαφέρον—ἀπογράφεται τὸ ἑλληνικὸ κείμενον ἀπὸ τὸν «Γεράσιμον Ἀδλωνίτην, ἐπίσκοπον ἐν Ἀρκαδίᾳ» καὶ τὸ λατινικὸ κείμενον ἀπὸ τὸν ἴδιον: «Erasmus Aulonita, Episcopus in Arcadia».

νόπωρο τοῦ 1768, πιθανὰ ἀπὸ τὴ Γερμανία ἢ τὴν Ὀλλανδία. Τὸ ὄνομά του παρουσιάζεται γιὰ πρώτη φορὰ στὸ πρωτόκολλο τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ συνεδρίου τῆς Στοκχόλμης τῆς 20ῆς Σεπτεμβρίου 1768, ὅπου διαβάζομε, πὼς «ὁ πρόεδρος, ἐξ αἰτίας τῆς ἀξιολύπητης κατάστασης τοῦ (παρόντος) ἐπισκόπου ἀπὸ τὴν Candia Ἐράσιμον Ἀύλωνίτη, εἶπε νὰ γίνῃ ἕνας ἔρανος γιὰ βοήθειά του, καὶ μὲ τοῦτο τὸ σκοπὸ νὰ βγῆ γνωστοποίησι σ' ὅλο τὸν κλῆρο τῆς πρωτεύουσας».

Ἀσφαλῶς ὁ κρητικὸς ἐπίσκοπος φιλοξενήθηκε καλὰ στὴν Στοκχόλμη, γιὰτὶ ἔμεινε ἐκεῖ τουλάχιστον ἕξι μῆνες. Τί ἔκανε δὲν ξέρομε. Πιθανὰ εἶχε σχέσεις μὲ τὴν ὀρθόδοξη παροικία τῆς Σουηδίας.

Ἐτοιμος ν' ἀφίση τὴ Στοκχόλμη ἔστειλε, στὸ τέλος τοῦ Μαρτίου 1759, στὸν πρόεδρο τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ συνεδρίου τῆς πρωτεύουσας τοῦτο τὸ γράμμα⁶.

*Reverendissime Doctissime
Domine
SS Theologiae Doctor Celeberrime
τὰ πρὸς ζωὴν καὶ εὐσέβειαν ἀπὸ Χριστοῦ
δεόμενος*

Erasmus Aulonita Episcopus Ecclesiae Graecae.

Ego, Deo volente, die solis ex Holmiae abire et per Justadium⁷ in Germaniam navigare mecum constitui, sed hoc est officium, ἵνα εὐχαριστήσω τοὺς εὐεργέτας, προτοῦ πορευόμενος. Hoc est summo studio, ut recordamur benevolentia illius quae erga nos fecerunt. Ἡ εὐχαριστία ἔστι ἀξία πράγματι, ὅταν μὲ καθαρὰν καρδίαν ἐργάζεται ὁ ἄνθρωπος, ὑποδεικνύουσα αὐτῷ τὴν ὁδὸν τῆς ταπεινώσεως, ἀλλὰ ἡ ἀχαριστία φέρουσα ἕβρον. Oportet enim eum, qui exoptat amicus Dei esse, conservare hoc, τοῦτο ἔστι, ἵνα γινώσκεις πάντοτες τὸν εὐεργέτην του. Δοιπόν, precor autem dominum Jesum, verum Deum et hominem, toto pectore, ut in vos universos et singulos, Doctores Ecclesiae Dei, vestrosque liberos et familias affatim à coelo omne genus benedictionum suarum effundat. Faxit Deus, ut in pace et tranquillitate utrumque regimen ad gloriam divinae majestatis et Ecclesiae salutem diu administrare queatis. ἐρῶωσο ἐν Χριστῷ.

⁶) Ἀρχεῖο τοῦ στὴν Στοκχόλμη ἐκκλησιαστικοῦ συνεδρίου ποὺ βρῖσκεται στὸ Ἀρχεῖο τῆς πόλεως τῆς Στοκχόλμης.

⁷) Justadium πιθανῶς εἶναι ἡ σημερινὴ πόλις Ystad στὴν παραλία τῆς Νότιας Σουηδίας.

P. S. Hoc volo ab te petere, Vir reverendissime, pro humanitate et benignitate tua Christiana, si velis mihi scribere litteras commendaticias in itinere meo ad pastoribus Ecclesiae Dei, ut fiat promptitudo animi et sollicit(udo) ad procurandum equos et currus, non gratis, sed eum pecunia mea, quia lingua svecana non est mihi nota, et rustici non intelligunt mihi, et possum manere per multos dies in itinere. Credo et spero hoc non est difficultas nullum, te vir reverendissime.

Holmiae die 29 Martii 1769.

Cultor humillissimus

ὁ ἀδελφός ἐν Χριστῷ

Ὅπως βλέπομε, τὰ λατινικά τοῦ ἐπισκόπου μας δὲν εἶναι ἀσφράδιαστα, εἶναι κατανοητά, μὰ ὑστεροῦν πολύ. Πρέπει ὅμως νὰ ποῦμε, πὼς ἡ γνώση τῆς λατινικῆς γλώσσας δὲν ἦταν τότε διαδεδομένη στὸν ἑλληνικὸ κλῆρο σὰν στοὺς ἐκκλησιαστικούς τῆς Δύσης. Ἄλλὰ δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ ἀμφιβάλλῃ γιὰ τὴν εἰλικρίνεια τῶν αἰσθημάτων τοῦ μακρυνοῦ ξένου ἐπισκόπου.

Ὅστόσο, τὴν ἐπόμενη μέρα, στίς 30 τοῦ Μαρτίου, συνάχθηκε τὸ ἐκκλησιαστικὸ συνέδριο, καὶ στὸ πρωτόκολλο τῆς μέρας αὐτῆς διαβάζομε (σὲ μετάφραση) :

«Ὁ ἑλληνας ἐπίσκοπος ἀπὸ τὴν Candia καὶ τὴν πόλη Ἀρκαδία ὁ Ἐρασμος Αὐλωνίτης, ποὺ ἔμεινε ἕξι μῆνες στὴ Στοκχόλμη καὶ τώρα θὰ γυρίσει πίσω στὴν πατρίδα του, ζήτησε ἀπὸ τὸ συνέδριο ὄχι μόνο ἓνα πιστοποιητικὸ γιὰ τὸ φέρεμά του κατὰ τὴ διαμονή του στὴν πρωτεύουσα, ἀλλὰ καὶ καλὲς συστάσεις γιὰ τὸ ταξίδι του ἀπ' τὴ Σουηδία, γιατί εἶναι ξένος καὶ δὲν ξέρει τὴ γλώσσα μας. Ἐπειδὴ τὸ συνέδριο δὲν ξέρει παρὰ πὼς ὁ λεγόμενος ἐπίσκοπος στὴν διαμονή του ἐδῶ φέρθηκε καλὰ καὶ μὲ πολλὴ ἡσυχία, (τὸ συνέδριο) θέλει νὰ φιλοξενηθῇ στὸ ταξίδι του μὲ ὅλη τὴν τρυφερότητα καὶ φιλοφρόνηση ποὺ πρέπει νὰ δείχνῃ κανεὶς σ' ἓνα ξένο ποὺ δὲν ξέρει τὴ γλώσσα, τὰ ἔθιμα καὶ τοὺς νόμους τοῦ γένους μας».

Φτάνοντας στὴν πόλη Lund τῆς Νότιας Σουηδίας ὁ Ἐρασμος Αὐλωνίτης φιλοξενήθηκε, φαίνεται, ἀπὸ τὸν ἐκεῖ σουηδὸ ἐπίσκοπο Johan Engeström (1699 - 1777) καὶ ἀπὸ τὴν οἰκογένειά του.

Στὴν ἀλληλογραφία τοῦ τελευταίου βρήκαμε τὸ ἐπόμενο γράμμα⁸:

⁸) Γράμματα καὶ ἔγγραφα ἀφορῶντα τὴν οἰκογένειαν von Engeström ἀριθμ. I, e 23 στὴν Βασιλικὴν Βιβλιοθήκη τῆς Στοκχόλμης.

Τῷ πιστῷ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ
αἰδεσιμωτάτῳ τε καὶ εὐσεβεστάτῳ
Κυρίῳ Κυρίῳ
Διδασκάλῳ
τῆς ἁγίας θεολογίας καὶ ἐπισκόπῳ
ἀξιοτάτῳ

Τὰ πρὸς ζωὴν καὶ εὐσέβειαν ἀπὸ Χριστοῦ δεόμενος.

Ἀπὸ ἐνθάδε τῆ 15 Ἰουλίου
αψξθ.

Ὁ πόλεμος κατ' οὐδενὸς παύεται πολεμῶν, ὁ σατανὰς δὲ ἄσπλαγχνος ἔστι | καὶ μισάνθρωπος· διὸ καὶ παντὶ ἀνθρώπῳ πολεμεῖν οὐκ ὀκνεῖ. Λοιπὸν | ὀφείλομεν ζητῆσαι καὶ εὔρομεν τὴν παράκλησιν τοῦ πνεύματος μὲ δά | κρυα καὶ πένθος καὶ στεναγμόν. Ταῦτα, ἐὰν μὴ τις ἀνθρώπος ἔχει | πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν χαρὰν καὶ τὴν ἐλπίδα, ὅτι μέλλει λυτρώσεως | τυγχάνειν καὶ ζωῆς, οὐ δύναται ὑπομένειν τὰς θλίψεις, οὔτε τὸ φορ | τίον καὶ τὴν στενὴν ὁδὸν ἀναδέξασθαι. Ἡ γὰρ συνοῦσα ἐλπίς καὶ | χαρὰ ποιεῖ αὐτὸν κάμνειν καὶ ὑπομένειν τὰς θλίψεις καὶ τὸ φορ | τίον καὶ τὴν στενὴν ὁδὸν ἀναδέξασθαι. Καὶ γὰρ ἐπὶ τοῦ Ἰώβ, εἰ ἦδει, | ὅτι εἰς τοὺς πειρασμοὺς ἐμπεσῶν μέλλει ὑπομένειν. Οὐ γὰρ ἀγνοοῦσα, | ὅτι εἰς τὰς θλίψεις οἱ σπειρόντες ἐν δάκρυσι ἐν ἀγαλλιάσει θεοῖ | οὔσιν. Ἐνθυμούμενος ὅτι αὐτὸς ὁ Χριστὸς τὸν αἰῶνα τοῦτον οὕτω | διώδενσεν, ὀνειδιζόμενος, διωκόμενος, ἐμπαιζόμενος, τέλος καὶ ἀτίμῳ | θανάτῳ διὰ σταυροῦ τελειούμενος.

Ἰδὼν ὁ θεὸς τὴν τυραννίδα καὶ μοχθερὰν ζωὴν τοῦ πασᾶ ἐν νήσῳ (Κρήτη) | καὶ μᾶλλον τὰ δάκρυα ἐκ πολλῆς θλίψεως καὶ συνοχῆς καρδία(ς) | τοῦ χριστωνόμενου λαοῦ; Διὰ προστάγματος τοῦ βασιλέως, ἀποστελλομένῳ(ν) | αὐτῶν ἐν Αἰγύπτῳ ὡσπερ τυράννων, ἐλπίζοντας ὁ ἀσεβεῖς ἵνα | νικήσοι τοὺς Αἰγυπτίους, ἀλλὰ θεϊκὸν ἐνεργοῦν ἐν πάσῃ δυνάμει) | ἀπέκτειναν αὐτὸν οἱ Αἰγυπτίοι. Ἀληθῶς, αὐτὴ ἡ θεία δύναμις | ἀπέκτεινεν αὐτόν. Τριάκοντα ἔτη τυραννόμενοι οἱ χριστιανοὶ ἀπὸ | αὐτόν. Διὰ τοῦτο καὶ ἐγὼ θλίψις καὶ πόνος καὶ ξένος ἐκ πατριδος | γενόμενος, κατὰ τὸν προφήτην, λέγουσαν, ὡμοιώθη πελεκάν | ἐρημικῶ, ἐγενήθη ὡσεὶ νυκτικόραξ ἐν οἰκοπέδῳ, ἐγενόμεν | ὡς στρουθίον μονόζων ἐπὶ δώματος. Πάλιν ὁ προφήτης φησί, οὕτως | ὁ πτωχὸς ἐκέκραξε καὶ ὁ Κύριος εἰσήκουσεν αὐτοῦ, καὶ ἐκ πασῶν | τῶν θλίψεων αὐτοῦ ἔσωσεν αὐτόν. |

Δόξα τῷ ἁγίῳ Θεῷ, ἐπιστολὴ ἔλαβον ἐκ νήσου Κρήτη ἰν Holmiae ἐκ πόλεως | Amstelodami, ἵνα ἐπανακάμψω ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ μου. Παραντικά πορευέ | μενος πρὸς τοὺς διδασκάλους Consistoriales, καὶ

ἐπιστολὴ λαβῶν συστατικὴν | περὶ ζωῆς καὶ πράξης καὶ διαγωγῆς, ἐν
ᾧ καιρῷ ἐκάθισα ἐν | *Holmiae*.

Ὁδὲ ἐπιλανθάνω τὰς χάριτας, ἐδεργεσίας, φιλοξενίας καὶ μᾶλλον
φιλαν | θρωπίας τῆς ἐγγενεστάτης Κυρίας ἀδελφῆς τῆς ὑμετέρας, τοῦ-
το | ἔστι ἡ γυνὴ τοῦ αἰδεσιμωτάτου *Praepositi Munthe ἐν Malmu-
giae*. | Ἀλγέω περὶ τῷ θανάτῳ τοῦ μακαρίτου ἀδελφοῦ ὑμῶν, *Præ-
positus τῷ* | ὄντι μακάριος καὶ ζηλωτῆς τοῦ βίου, ἐπειδὴ διὰ θερμῆς
καὶ φιλαρέτου | διαγωγῆς τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς εἶχεν. Ἡ γὰρ
ἀξία τὰ παθήματα | τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκα-
λοφθῆναι εἰς ἡμᾶς. | *Deus et Pater Domini nostri Jesu Christi te
in propecta ista aetate | et animi corporisque robore benignissimè
servet suae in primis gloriae | et bonis, mihi verò hunc animium
tuum benevolum, quem erga | me geris*.

Προσεύχου, αἰδεσιμώτατε, περὶ ἐμοῦ, ἵνα ὁ θεός, ταῖς θλίψεσι καὶ
| τοῖς παθήμασι ἀγαλλιάσοι ἡ ψυχὴ μου. *Sicut et Paulus epistoles
| suas precationibus terminavit, et quando nostrae preces ex ve-
ra | fide in Christum profectae, certò à Deo exaudiuntur et im-
plentur.* | ἔρωσο.

Nominis Tui Reverendissimi

Cultor humillissimus et observantissimus

Erasmus Aulonita Episcopus

Ecclesiae Graecae

Ἡ γραφὴ τοῦ Ἐράσμου δὲν εἶναι ἡ συνηθισμένη, ποῦ βρισκομε
στὰ ἔγγραφα τῆς ἐποχῆς. Μὰ χωρὶς ἀμφιβολία ἤθελε νὰ γράψῃ εὐα-
νάγγωστα ἑλληνικὰ γιὰ νὰ εὐκολύνῃ τὸ διάβασμα στοὺς σουηδοὺς φί-
λους του.

Ὅτι ὁ κρητικὸς ἐπίσκοπος λέει γιὰ τὴν τυραννία τοῦ πασᾶ τῆς
Κρήτης καὶ τοὺς διωγμοὺς τῶν Χριστιανῶν ἀνταποκρίνεται στὶς γνώ-
σεις μας γιὰ τὴν κατάστασι στὸ μεγάλο νησί τὴν ἐποχὴ αὐτῆ. Ἦταν
ἀναγκασμένος, φαίνεται, νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν πατρίδα γιὰ ποῖο λόγο,
δὲν ξέρομε. Τὰ περιστατικὰ ποῦ ἀναφέρει δὲν μποροῦμε νὰ ἐλέγξωμε.

Στὴν πόλη Lund ὁ Ἐρασμος βρῆκε καλὴ ὑποδοχὴ καὶ φιλοξενή-
θηκε ἀπὸ τὸν κύκλο τῆς οἰκογένειας τοῦ ἐπισκόπου Engeström. Αὐτὸς
ἦταν μεγάλος λόγιος καὶ σημαντικὸς ἐκπρόσωπος τῆς σουηδικῆς ἐκκλη-
σίας. Ἡ ἀνεψιά του—ὄχι ἡ ἀδελφὴ του, ὅπως πιστεύει ὁ Ἐρασμος—
φιλοξένησε τὸν μακρυνὸν ξένο· παντρεύτηκε τὸν πρωτοπαπᾶ τῆς πό-
λης Malmö Sven Munthe (1718 - 1790), ἕνα θεοφοβούμενο λόγιο.
Καὶ ὁ Ἐρασμος συλλυπιέται τὸν ἐπίσκοπο Engeström γιὰ τὸν θάνατο
τοῦ ἀδελφοῦ του Ake Engeström (1687 - 1769), ποῦ ἦταν πρωτοπα-
πᾶς τῆς πόλης Landskrona.

Ο ΠΙΣΟ ΤΩ ΚΥΡΙΩ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΩ
 ΑΥΤΟΘΕΛΩΤΑΤΩ / ΚΑΙ ΕΥΘΕΛΕΣΤΩ
 ΚΥΡΙΩ ΚΥΡΙΩ
 ΔΙΔΑΧΜΩ
 ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΔΕΧΟΜΑΙ, ΚΑΙ ΕΠΙΜΟΝΩ
 ΑΓΡΗΤΑΤΩ

ΤΑ ΧΡΙΟΣ ΖΩΩ ΚΑΙ ΕΥΘΕΛΕΣΑΝ ΑΠΟ ΧΡΥΣΟΥ ΠΕΓΗΘ.

από ενδεξιά τῆς ἰσοσταθμίας
 α 4 β 9

Ο πολεμὸς καὶ ἄλλο πάντα πολεμῶν, ὁ βασιλεὺς δὲ ἀρχαίους ἐπὶ
 καὶ μετὰ τὸν πολεμῶν, διὰ καὶ πάντι ἀνδρῶν πολεμῶν ἐκ ἀντι. ἰσχυρῶν
 ἀρετῶν, ἡλικία καὶ ἐλευθέρην τὴν παροῦσιν τῶ πνεύματι, καὶ δάξ
 ἴσχυρα καὶ πένθος καὶ ἔπισημον. τὰ ταῦτα ἐάν μὴ τις ἀνδρῶν ἔχη
 τὸ ἀρετῶν τὴν χαρὰν, καὶ τὴν ἀρετῶν, ὅτι μετὰ χυτρίστως
 τυγχάνει καὶ ζωὴς, ἔτι δὲ τὰτα ἰσχυρῶν τὰς ἀρετῶν, ἐπὶ τὸ εὐφρ
 ῖνον καὶ τὴν βουλὴν ὁδὸν ἀναβιβασθαι, ἢ παρ' ἐνθῶν ἡλικίᾳ καὶ
 χαρῆ ποσὶ αὐτῶν μετῆναι καὶ ἰσχυρῶν τῶν ἀρετῶν κατὰ τὸ εὐφρ
 ῖνον καὶ τὴν βουλὴν ὁδὸν ἀναβιβασθαι, καὶ μὴ ἐπὶ τῶ ζωὴ, ἢ καὶ
 ὅτι ἐπὶ τῶ πειρασμοῦ ἐπιπέσει μετῆναι ἰσχυρῶν. ἢ παρ' ἀνθρώπων
 ὅτι ἐπὶ τὰς ἀρετῶν, οἱ ἀπειροὶτες ἐκ ἀμαρτηρῶν ἢ ἀνίσηται, εὐφρ
 ῖνον. ἰσχυρῶν ὅτι καὶ αὐτοὶ ὁ Χριστὸς τὸν αἰῶνα τῶτον ἔτι
 δὲ δὲ δὲ δὲ δὲ δὲ δὲ, δὲ δὲ δὲ δὲ, ἐπιπέσει τὸ, τὸ δὲ καὶ ἀποτῆναι
 βασιλεὺς διὰ τῶν τελετῶν δὲ δὲ.

Ἰσὺν ὁ θεὸς πῶ τυραννίδα, καὶ ἐπολεμῶν ζωὴν τῶ πατὴρ ἐκ καὶ
 καὶ μετὰ τὸ δὲ δὲ δὲ ἐπὶ πόλιν ἀρετῶν καὶ εὐνοχῆς τελετῶν
 τῶ χρυσοῦ καὶ ζωῆς, διὰ προσπαθῆ τῶ βασιλῆος ἀποσφραγίσθαι
 αὐτῶν ἐκ ἀντιπάθαι ὡς ἐπὶ τυραννίαν ἐπιπέσει, ὁ ἀντιπῶν ἐκ
 ἰσχυρῶν τῶ ἀντιπῶν, ἢ παρ' ἀνθρώπων ἐκ ἀντιπῶν ἐκ ἀντιπῶν
 ἀπειπῆσαν αὐτῶν ἀντιπῶν, ἀρετῶν, ἀντιπῶν ἰσχυρῶν ἐπιπέσει
 ἀπειπῆσαν αὐτῶν ἀντιπῶν, ἢ παρ' ἀνθρώπων ἐκ ἀντιπῶν ἐκ ἀντιπῶν
 αὐτῶν. ἢ παρ' ἀνθρώπων ἐκ ἀντιπῶν, καὶ πόνθ, καὶ ἔστος ἐκ πατῆρ
 ἰσχυρῶν, κατὰ τὸ ἀντιπῶν, ἀντιπῶν, ἀντιπῶν, ἀντιπῶν, ἀντιπῶν
 ἀντιπῶν, ἀντιπῶν, ἀντιπῶν, ἀντιπῶν, ἀντιπῶν, ἀντιπῶν, ἀντιπῶν
 ὡς ἐπιπέσει, ἀντιπῶν, ἀντιπῶν, ἀντιπῶν, ἀντιπῶν, ἀντιπῶν, ἀντιπῶν
 ὡς ἐπιπέσει, ἀντιπῶν, ἀντιπῶν, ἀντιπῶν, ἀντιπῶν, ἀντιπῶν, ἀντιπῶν
 ὡς ἐπιπέσει, ἀντιπῶν, ἀντιπῶν, ἀντιπῶν, ἀντιπῶν, ἀντιπῶν, ἀντιπῶν
 ὡς ἐπιπέσει, ἀντιπῶν, ἀντιπῶν, ἀντιπῶν, ἀντιπῶν, ἀντιπῶν, ἀντιπῶν
 ὡς ἐπιπέσει, ἀντιπῶν, ἀντιπῶν, ἀντιπῶν, ἀντιπῶν, ἀντιπῶν, ἀντιπῶν
 ὡς ἐπιπέσει, ἀντιπῶν, ἀντιπῶν, ἀντιπῶν, ἀντιπῶν, ἀντιπῶν, ἀντιπῶν
 ὡς ἐπιπέσει, ἀντιπῶν, ἀντιπῶν, ἀντιπῶν, ἀντιπῶν, ἀντιπῶν, ἀντιπῶν
 ὡς ἐπιπέσει, ἀντιπῶν, ἀντιπῶν, ἀντιπῶν, ἀντιπῶν, ἀντιπῶν, ἀντιπῶν

δοξα τῶ ἀντιπῶν δὲ δὲ, ἐπιπέσει ἰσχυρῶν ἐκ καὶ κατὰ, ἐκ κατὰ, ἐκ κατὰ
 τῶ δὲ δὲ

Γράμμα τοῦ Ἐρμούλου Αἰωνίου (βλ. σελ. 63 - 64).

amstelredami ita exarantibus in tē ἐπαρχία μου. παραδίνα κρηνο
 δεθ' προς τῶν διδασκάλων, συνεκτιναιαλε, καὶ ἐκτελεῖ χάρον ουσαιτικὴν
 καὶ γυνὴ, καὶ πρᾶξις, καὶ θαυμασίαι, ἐν ὧσιν κερῶ ἐπιπέδον ἐν
 Ηθελμίδ.
 Ἔπεισαν δὲ τὰς χάριδας, ἐνεργεσίας κοροφενίας, καὶ μὲλλον φερων
 φροσυνίας, τὰς ἐνεργεσίας κήρας ἀνεργεσίας ἐπὶ ἐκτελεσῶν, τῶσιν
 ἐπὶ ἡ γυνὴ τῶ ἀδελφωτάτῃ, προποσίτη Μαντικῆ ἐν Μάλμινγκο
 ἀγρῶν καὶ τῶ δαυτάτῃ τῶ μαπαρῶν ἀδελφῶν ἐπιπέδον, προποσίτη τῶ
 ὄντι μακαριστοὶ καὶ βλαστοὶ τῶ βῶν ἐκτελεῖ δὲ ἀνεργεσίας καὶ φερων
 ἀνεργεσίας, τὸ κερῶν ἐν φερωνὶ ὄντι. ἡ γὰρ ἀνεργεσίας τὰ κερῶν
 τῶ νῦν κερῶν καὶ τῶν κερῶν ὄντι ἀνεργεσίας ἐκτελεσῶν ἐν κερῶν.
 Deus et Pater Domini nostri Jesu Christi et in proventu sita ablati
 et animi corporis, rebore benigneque servet sud in primis glori
 et bonis, nihil veni pume animam eum benedictum quem
 me geris.
 προσέυχε ἀδελφωτάτῃ καὶ ἐμῇ, ἵνα ὁ Θεὸς, τὰς ἐπιπέδον καὶ
 τῶσιν κερῶν, ἀνεργεσίας ἡ φερων μου. sicut et Paulus epistolas
 suas precationibus terminavit. et quando Nostra preces ex verum
 fide in Christum profectae, certō a Deo exaudiantur et implentur
 ἀνεργεσίας.
 Nominis Tui Reverendissime
 Cuius humiliter et observanter
 Erasmus Monita Episcopus
 Episcopus fidei.

Γράμμα τοῦ Ἐράσμου Ἀδελωνίτη (βλ. σελ. 63 - 64).

Ὅπως λέγει ὁ Ἔρασμος, ἔλαβε στὸν καιρὸ τῆς παραμονῆς του στή Στοκχόλμη ἓνα γράμμα ἀπὸ τὴν Κρήτη νὰ γυρίσῃ στὴν ἐπαρχία του. Ἔπρεπε νὰ φύγῃ γιὰ τὸ ταξίδι πρόωρα, καὶ στὴν ἐφημερίδα Inrikes-Tidningarr 7 τοῦ Αὐγούστου 1769 διαβάζομε: Helsingborg, 31 Ἰουλίου: «Ὁ Ἕλληνας ἐπίσκοπος Ἔρασμος Αὐλωνίτης μὲ τὴν ἀδελφή του ἔφυγαν μὲ διαβατήρια ἀπὸ τὴ Στοκχόλμη στὸ τουρκικὸ νησί Candia στὴν Ἑλλάδα». Τὸν Ἔρασο συνώδευε λοιπὸν ἡ ἀδελφή του· στὸ γράμμα του ποὺ ἀναφέραμε πρὶν στὸ ἐκκλησιαστικὸ συνέδριον λέει καὶ γιὰ «τὴν φιλοφρόνηση ποὺ σὲ μᾶς ἔδειξαν» (quam erga nos fecerunt).

Αὐτὰ εἶναι ὅσα λένε τὰ σουηδικὰ ἀρχεῖα γιὰ τὴν ἐπίσκεψη ἐνὸς κρητικοῦ ἐπισκόπου στή Σουηδία τὸν ΙΙ' αἰῶνα.